

Unustamisest ja mäletamisest

* Tänavu möödub 30 aastat Vilde kolhoosi kirjanduspreemia asutamisest *

Õpime ja tuuline aastalõpuõhtu. Kõos emaga süütame Aravuse jões Rudolf Sirge mälestuskivi ees punase lehterküünla. Seda on tehtud igal aastal, külaelanike väljenduse kohaselt „Rutsi sünnipäeval“. Familiaarsusesse kalduv väljend ei tähenda aga midagi muud, kui et kirjanikust on mälestuste kaudu omaanimene saanud.

30. detsembril võinuks Rudolf Sirge, Vilde kolhoosi kirjanduspreemia esimene laureaat, saada 90-aastaseks. Põllukivi-kirjaniku bareljeefiga paigutus majand Aravusele 1974. aastal kirjaniku 70. sünniaastapäevaks. Nagu Eduard Vilde mälestusmärk Pajustis, on Rudolf Sirge omagi skulptor August Vommi töö. Peale Metsakalmistu hauaplaadi olevat seal ainus tähis, mis jäädvustab Rudolf Sirge mälestuse.

1965. aasta märtsis toimunud ühisele koostööle põhjendusel kirjandusõhtul pärjati Rudolf Sirget raamatu „Maa ja rahvas“ eest.

Miks valiti Rudolf Sirge mälestusmärgi asukohaks kauge metsadetaalne Aravuse, kus kirjanik ise pole kunagi käinud? Üks põhjustest oli see, et laureaat loovutas tollase preemiasumma (500 rubla) vähi- ja kalakasvanduse rajamiseks; teine — Rudolf Sirge oli aastaid tollase kalasportlaste föderatsiooni eesotsas, juhtides 30-tuhandelise pühapäevakalastajate hulka. Imetlusväärne on kirjaniku toonane tõdemus: kes kala ei kasvata, see ka kala ei püüa, ilma kalata pole kalasporti.

Nüüd raagitakse kalavarude taastootmisest tõsiselt, isegi riiklik-

Rudolf Sirge mälestuskivi Aravusel.

kul tasemel ning selleks tehakse juba olulisi kulutusi.

Aravusel on olnud korduvalt kirjanike ja raamatuseppade kohtumisi. Siin on olnud Lembit Remmelgas, Arvi Siig, Erni Krusten, Debora Vaarandi, Mats Traat, Aimee Beekman jt. Kivi avamise peol olid ka laureaadi lesk, tütar ja tütrepoeg. Kohtumise märgiks on istutatud tammepuu.

Tuuman „Maa ja rahvas“ ilmus 1956. aastal. Praeguseks on nelja

kordustrüki kogutiraaz umbes 100 000 eksemplari. On erinevaid lugejaid. Mõni on kindlasti rookinud raamaturiivileid „vanast“ ja teinud ruumi nüüdisaegsele turumajanduslikule ilukirjandusele. Viimane sõna võiks pilkeks (vähemasti mõne raamatu puhul) ja jutumärkides olla. Teised lugejad otsivad aga üles klassikaks muutuvat väärtkirjandust, sealhulgas kindlasti ka „Maa ja rahvas“. On ju selles tänapäevalgi oluline teema — inimese seotus ja suhe maaga, peremehe-tunne maa suhtes.

Aga see tänavutalvine punane küünlakuma Aravusel juhtis mind ka mõtteni, et kas meil ei süvene praegu liigne joonetõmbamine kirjanikegi vahele: käib nende hiiliv jagamine punakateks ja trikoloorseks. Seda muljet süvendab seegi, et nüüd saavad kordustrükkidena ilmuda väliseestlastest kirjanike aastakümnetetagused raamatud. Ent nende kunagine tõsine sõnum on tänapäevaks pisenenud ja tasegi küsitavaks muutunud.

Mida enam trükiti (trükitaakse) trikoloorseid kirjamehi, seda kohatum oli (on) meenutada, et olemas olid ka Juhan Smuul, Aadu Hint, Rudolf Sirge... Urmas Ott küsis oma suures vana-aastalõpu teleaates Albert Uustulndilt, millise eesti kirjaniku raamatust võib leida paremaid merekirjeldusi. Kui saarlasest kirjamees kõhklematult Aadu Hindi „Tuulise ranna“ I osa välja pakkus, pidi telestaar peaaegu turt-satama...

Kui ma oleksin Rahvusraamatu-

kogu direktriks, paigutaksin dolomütsaali seintele, mille vahel sampanjaklaasidele naaldudes nüüd uute raamatute presentatsioonid toimuvad, Juhan Smuuli meeldetuletuse: Eesti kirjanikkond on nagu kartulid — nende parem osa on mulla all...

Klassikutest eesti kirjanike unustamise teema on seoses Rudolf Sirge juubeliaastaga üles võtnud ka üks tunnustatumaid kirjanduskriitikuid Ülo Tonts („Postimees“ 30. det. 1994) pealkirja all „Mäletamisest ja unustamisest“. Ta ei seosta unustamist mitte üksnes „Maa ja rahvas“ ning Rudolf Sirgega, vaid vaatleb küsimust üldisemalt. See aga tähendab, et teema on meil aktuaalne.

Hiljuti oli Rakveres Vilde-preemia üks laureaateid Lehte Hain-salu. Ta avaldas arvamust, et tänavu märtsis, kui möödub 30 aastat kirjanduspreemia asutamisest, ta-suks kokku kutsuda kõik selle senised laureaadi. Kirjanikud oleksid päeval laiali raamatukogudes, kohtudes seal lugejatega, õhtul kogunetaks aga suurele kirjanduspeole Rägavere mõisa. Mõttes võib juurde lisada — kui mõis on veel meie...

Aga lugejarahvas on juba evelil otsifakse taas preemiaväärseid raamatuid. Nii juba kolmekümne esimest kevadet. Uute otsinguil ei lasta ununeda ka oma aastatetaguseid laureaate. Sealhulgas kunagi maast ja rahvast kirjutanud Rudolf Sirget.

Loodan, et 1965. aasta suurtest kirjandussündmustest Pajustis kirjutab pikemalt Vilde-preemia kultuurilugu uurinud Endel Molotok.

Ime Post